

יום ה' כ"א אדר ב' תשע"ו - (כ"ב כ"ג אדר ב' חזרה שיש ש"ב"ק)

באר הגולה 276

הלכות תפלה סימן קי

קי היוצא לדרך ופועלים מה יתפללו, וסדר תפלת הדרך ובהמ"ד. ובו ח' סעיפים:

א (א) *בשעת (ב) הדרך, כגון שהוא בדרך או שהיה עומד במקום שהוא טרוד, (ב) וירא (ג) שפסיקוהו *או שלא יוכל להתפלל בכונה תפלה ארבה, *מתפלל אחר שלש ראשונות (א) *הבינו, ואומר אחריה שלש אחרונות. וצריך לאמרה (ד) מעמד. ובשניע לביתו אין צריך לחזור ולהתפלל. (ה) *ואינו מתפלל (ו) *הבינו (ז) בימות (ג) הגשמים ולא במוצאי שבת ויום-טוב: ב' הפועלים שעושין מלאכה אצל בעל-הבית, אם אינו נותן להם שכר חוץ מסעודתן, (ח) מתפללין שמונה-עשרה, (ט) אבל אין יורדין לפני התבה ואין נושאים פניהם, (י) ואם נותן להם שכר, מתפללין (יא) *הבינו. *והאידינא אין דרך להקפיד (ז) בכך ומסתמא אדעתא דהכי משפירין אותם (יב) שיתפללו שמונה-עשרה: ג' *החולף במקום גדודי (יג) חיה ולסטים מתפלל *צרכי עמך מרבים' וכו'. ואינו צריך לא לשלש ראשונות ולא לשלש אחרונות, ומתפלל אותה בדרך כשהוא מהלך, *ואם יכול לעמוד עומד. ובשניע לשוב ותתקשר דעתו (יד) חוזר ומתפלל תפלת שמונה-עשרה ברכות: (ואם לא חזר להתפלל, הרי כאלו שכח (טו) להתפלל לגמרי, ונתבאר לעיל סימן קח) (כן משמע בבית-יוסי): ד' (טז) *היוצא לדרך יתפלל יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתוליכנו (טז) *לשלום, וכו'. וצריך

א טור ב ברכות כ"ח
וכ"ט ג שם ט"ז
ד הגהות מימוני פרק
א מהלכות ברכות
ה ברכות כ"ט ו'
ו הרמב"ם פרק ד
מהלכות תפלה
ז ברכות כ"ט ו'

באר היטב

(א) הגשמים. מפני שצ"ל וכן טל ומטר, ובמ"ש וי"ט צ"ל הקדלה: (ד) בכך. וה"ה שילכו לבית-התפלה להתפלל בעשרה, לית. והכי דנהוג נהוג, מ"א: (ה) לשלום. ואל יאמר אדם לתבול לך בשלום אלא לך לשלום, גמרא:

אין לדחות דברי הגאון, עכ"ל ד"מ, ונהו י"א שהביא הרמ"א, ע' ב"י ובר"מ: (ב) הדרך. או שהשעה עוברת, כנה"ג מ"א: (ג) שפסיקוהו. קאי נספח אדלעיל כשהוא בדרך ונרא שפסיקוהו, אבל בלא"ה מתפלל מהלך או מושב, ב"ח מ"א:

משנה ברורה

ויאמר כל (כו) הנסח של ה"פטר" או "נצריך" שאומר השליח צבור במוסף, וזה מקרי ענין אחד, כי העקר בקדשה הוא "קדוש קדוש קדוש", והן שוין לעולם:

א (א) *בשעת הדרך וכו'. אבל שלא בשעת הדרך, אמרין בגמרא ראביי ל"ט אמאי מתפלל *הבינו. ומכל מקום (ב) בדיעבד יצא ואין צריך לחזור ולהתפלל. והאלה רבה מחמיר אפילו בדיעבד. וכתבו (ג) האחרונים, דאם וואה שנתפלה עוברת, אם יתפלל ארבה, סתם להתחלה להתפלל *הבינו, והינו בימות הסמך: (ב) וירא שפסיקוהו. (ג) קאי גספן אדלעיל כשהוא בדרך וירא שפסיקוהו עוברי דרכים, דאי לא הכי אפילו בדרך טוב יותר שיתפלל כל השמונה-עשרה ברכות בהליכה או בשיבה, ובדלעיל בסימן צד, מלהתפלל *הבינו. בעמידה. וצ"ע בקרי' מגדים: (ג) *הבינו. שהיא כוללת כל הברכות האמצעיות. ועין בטור ובית-יוסף את נסח ופרושה: (ד) מעמד. שהיא במקום תפלת שמונה-עשרה בשעת הדרך, כיון שהיא כוללת כלן. והעדיף כח תפלה זו לענין זה יותר משמונה-עשרה שמתר להתפלל במהלך בדרך. (ז) משום דאם יצטרף לעמד יהיה טרוד ולא יוכל לכוון, מה שאין כן כזה דקצרה היא, לא ישרר על-ידי עמידתו. ואם עבר והתפלל במשכב, נשאר הפריי-מגדים

באור הלכה

* או שלא יוכל וכו'. ורצה לומר, מפני רב טרדותיו או שהוא חולה. וכתבם אין נהגין להתפלל *הבינו מחמת הטרדה. ונראה לי השעם לזה, דלכאורה קשה על הדין דשלת-צדק מלעיל סימן קא סעיף א, דאיתא שם דאם אינו יכול לכוון את לבו בקלם יכוון את לבו על-פ"פונים באבות, ובשם דעל-ידי יתונה ממילא מתר להתפלל כל התפלה כיון שהוא אנוס שאינו יכול לכוון: אך דיש לומר, דכאן דמירי דשכחה ברכות יכול לכוון, לכן התירו לו להתפלל *הבינו ולא יותר, כדי שיכלל כל השמונה-עשרה בקצרה ובכונה, אבל שם מירי ולא יכול לכוון אפילו אלו הן ברכות, לכן לא התירו לו לקצר: על-כן נראה דלא נהגו היום ב"הבינו", שאנו חוששים שאפילו הן לא יכוון, ובענין דקטב ת"מ"א שם בסעיף א בהג"ה: אי נמי, מפני שאם באנו לקצר כהיום מחמת טרדה לא נהפיל לעולם תפלה שלמה מפני רב הטרדה, בעתותינו הרבים: * ואינו מתפלל *הבינו וכו' ולא במוצאי שבת ויום-טוב. עין בחידושי ר' עקיבא אגור משתטק לענין מוצאי שבת ויום-טוב אם השעה עוברת, יש לומר דכונה במוצאי שבת ויום-טוב מושב שיתפלל *הבינו ולא צריך הקדלה, דעל-פ"פונים בדיעבד יצא בעלמא בלא הקדלה, משה שלא יתפלל כלל, עין שם עוד: * והאידינא וכו' שיתפללו שמונה-עשרה. עין במשנה ברורה כמה שכתבנו דהוא הדין כל נסח התפלה כשאר כל אדם, כן מוכח מאילה רבה. ופשיטא דיהיו להתפלל התפלות בזמן התפלה, וכמו שכתב רש"י בברכות ט"ז ע"א דבור המתחיל קורין, ובענין תפלת הרבים יש פועלים שנקשרו בזה, שמתחילין זמן תפלת צד בין-השמשות ממש: * החולף במקום גדודי חיה ולסטים וכו'. עין במשנה ברורה, וכן משמע ברכות דרין זה ארי שהגיע לו זמן תפלה באמצע הדרך, ואף-על-פי-כן פטור. ומכל מקום אפשר דהוא הדין בספק, דאפשר דצריך לחזור ולהתפלל במעמד כשכא לביתו: (ח) *ואינו מתפלל וכו'. מפני שצריך לומר "ותן טל ומטר" בברכת השנים, ובמוצאי שבת ויום-טוב צריך לומר בהקדלה, ואפילו אם ירצה לכללם בברכת *הבינו גספן אינו ראוי, והשעם עין בבית-יוסף ובמגן-אברהם. ועין בפריי-מגדים שמתטק לומר, דאפילו בדיעבד אם התפלל *הבינו באלו הימים וכלל בתוכן, אפשר דלא יצא, דעבר על תקנת חז"ל. ועין בבאור הלכה כמה שכתבנו בשם הגאון ר' עקיבא אגור: (ו) *הבינו. עין בבית-אדם שכתב דווקא *הבינו אסור, אבל לקצר כל ברכה וברכה: ולכלל בתוכם שאלה והקדלה נהגוסה, עין שם בכלל כדן סתם, אם הוא חולה או שעת-הדרך גדול: (ז) בימות הגשמים. אלא מתפלל שמונה-עשרה, ואם הפסיקוהו, עין לעיל בסימן קד סעיף ה ובמשנה ברורה שם: ב' (ח) מתפללין שמונה-עשרה. (ה) שלש פעמים בכל יום בשאר כל אדם, (ו) שאין הבעל-הבית מקפיד בעיבור כיון שאינו נותן להם שכר: (ט) אבל אין וכו'. (ז) שזוה עכוב גדול, ומקפיד: (י) ואם נותן וכו'. (ס) כי אז מקפיד הבעל-הבית אם יתעכבו להתפלל כל השמונה-עשרה, והיו להו לפועלים בשעת הדרך וכו': (יא) *הבינו. (ג) והינו דווקא בימות הסמך, וכי"ל בסעיף א: (יב) שיתפללו שמונה-עשרה. והוא הדין כל נסח התפלה כשאר כל אדם. וכתב הלחם-החמודות דהוא הדין שמתרים לילף לבית-הכנסת להתפלל בעשרה: ועין במגן-אברהם. דזה דווקא במקום שאין דרך בעלי-בתים להקפיד בכך. ומכל מקום אין יורדין לפני התבה, כן סתם הפריי-מגדים. ובפריי-חדש איתא, דהאידינא יורדין גספן לפני התבה. ונראה לי דאין להתחמיר אם על-ידי יתונה לא יתאחר הזמן יותר: ג' (יג) חיה ולסטים וכו'. ורצה לומר, לפי שאינו מושב דעתו כלל, ולכן פטורוהו אז מלהתפלל אפילו תפלת *הבינו: (יד) חוזר ומתפלל. הינו אם לא עבר צדו זמנה: (טו) להתפלל לגמרי. ורצה לומר, אף להתפלל התפלה קצרה, כמאן דליתא דמא לענין עצם כוונת תפלה, ותיב להשלימה בתפלה הסמוכה, ובדלעיל בסימן קח. (י) והינו דווקא אם מה שלא חזר והתפלל היה בשגגה, שלא היה יודע שחייב לחזור ולהתפלל, או מחמת שכחה, או שכלה הזמן בדרך ולא היה יכול להתפלל בבואו לביתו, אבל אם במזיד לא התפלל, הרי הוא מענין שאינו יכול לתקן. (יז) ואם עבר זמן שני תפלות בדרך והצריך להתפלל תפלה קצרה, אין תשלומין לתפלה ראשונה: ד' (טז) היוצא לדרך: (יז) עיף זה מירי אפילו (יז) אמר שכתב התפלה שמונה-עשרה: (יז) לשלום. הנפטר (יג) מחבור, אל יאמר לו "לך בשלום" אלא "לך לשלום": ובשנפטר מן המת יאמר "בשלום" ולא "לשלום", והשעם, עין סוף ברכות בענין-עקב בהכותב ובמהרש"א: (יח) וצריך. (יד) ובדיעבד יצא אפילו אם אמר כל הנסח בלשון יחיד: (יז)

שער הציון

(ז) כן משמע בבית-אדם, אחר-כך מציאת כן בפרישה: (ב) עלת-הסיד ומאמר-מדיני ומגן-אברהם: (ג) נסח הקדלה ומגן-אברהם ורש"י: (ד) מגן-אברהם: (ה) רא"ש בברכות ט"ז ע"א: (ו) (ד) הכל בלבד: (ז) דאי לא הרי לא להתחבר לסתם [פמ"ג]: (י) עלת-הסיד ופשוט: (יא) בית-יוסף: (יב) אור ורוע: (יג) ברכות ס"ד: (יד) אחרונים:

הלכות תפלה סימן קי

ביאורים ומוספים

סימן קי

היוצא לדרך ופועלים מה יתפללו, וסדר תפלת הדרך ובהמ"ד

[משנ"ב ס"ק א]

אָבֵל שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַדְּחָק (1) וכו', דָּאס רֹאָה שֶׁהֶזְמִין תְּפִלָּה עֹבְרֵת (2).

(1) וכשמשער שיגיע לביתו לפני סוף זמן תפילה, כתב לעיל (סי' פט ס"ק מב) שימתין ולא יתפלל בדרך.

(2) וכתב הערוך השלחן (ס"ה) שמבואר כאן שלא די בכך שיתחיל את התפילה בתוך זמן תפילה, אלא צריך אף לסיימה תוך הזמן, שהרי עכשיו עומד עדיין בתוך זמן תפילה. וראה מה שכתבנו לעיל סי' פט ס"ק ה.

[משנ"ב ס"ק ב]

מִלֵּהתְּפִלָּה "הִבֵּינֵנוּ" בְּעִמּוּדָה. וְעֵינֵינוּ בְּפִרְיֵמֶנֶדִים (3).

(3) שכתב (כאן א"א ס"ק ב) שלדעת השו"ע (סי' צד ס"ט) שהמתפלל בישיבה עליו לחזור ולהתפלל בעמידה, עדיף להתפלל 'הביננו' בעמידה, אך כיון שקיימא לן שאין צריך לחזור ולהתפלל בעמידה [ראה משנ"ב שם ס"ק כז], אם כן עדיפה תפילת שמונה עשרה בישיבה על פני תפילת 'הביננו' בעמידה.

[משנ"ב ס"ק ד]

דְּאִפְשָׁר דְּצָרִיף לְחֹזֵר וּלְהִתְפַּלֵּל בְּמַעֲמָד בְּשָׂבָא לְבִיתָא (4).

(4) וכל הספק אם כשהתפלל 'הביננו' במישוב צריך לחזור ולהתפלל, הוא על פי המבואר לעיל (סי' צד ס"ק כז) שהמתפלל בישיבה או בהליכה אינו צריך לחזור ולהתפלל, והסתפק הפמ"ג מה הדין בתפילת 'הביננו', אבל לדעת השו"ע שם (ס"ט) בכל מקרה צריך לחזור ולהתפלל.

[משנ"ב ס"ק ה]

וּמִמּוֹצָאֵי שְׁבֵת יוֹם־טוֹב צָרִיף לומר הַבְּדִלָּה (5) וכו', אִם הִתְפַּלֵּל "הִבֵּינֵנוּ" בְּאֵלֵי הַמִּיָּמִים וְכָלֵל בְּתוֹכָן, אִפְשָׁר דְּלֹא יִצָּא (6).

(5) וכן בתענית ציבור שאומרים 'עננו', ובט' באב שאומרים 'נחם' ובעשרת ימי תשובה שאומרים 'המלך המשפט', דסתפקו האדר"ת (עובר אורח אות א) והמקור חיים (ט"א ד"ה ולא) אם יכול להתפלל 'הביננו'.

(6) אמנם אם התפלל 'הביננו' במוצאי שבת מבלי להזכיר הבדלה, לכאורה יצא, כיון שאין הזכרת הבדלה בתפילה מעכבת, ודומה למה שכתב בביה"ל (ד"ה ואינו) שכשהשעה עוברת יכול להתפלל 'הביננו' אף במוצאי שבת (שיח הלכה אות ג).

[משנ"ב ס"ק ו]

דְּוָדָא "הִבֵּינֵנוּ" אֲסוּר, אָבֵל לְקַצֵּר כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה (7).

(7) אבל בשלש הברכות הראשונות ובשלש האחרונות, כתב החיי אדם (כלל כד ס"א) שלא יקצר.

[ביה"ל ד"ה או שלא]

וְהַיּוֹם אֵין מִהֵנִין לְהִתְפַּלֵּל "הִבֵּינֵנוּ" מִחֲמַת הַשְּׁרָדָה (8).

(8) אך חולה שקשה לו להתפלל שמונה עשרה, כתב הגשר החיים (ח"א פ"א אות ג ס"ק ה) שגם בזמנינו יכול להתפלל 'הביננו'.

[משנ"ב ס"ק יב]

שְׁאִין דֶּרֶךְ בְּעִלְיֵרְתִּים לְהַקְפִּיד בְּכָדָה (9).

(9) ולענין הליכה לבית כנסת מרוחק בכדי לקבל שכר פסיעות, כתב האורח נאמן (ס"ק טו) שדבר זה לא התיירו לפועלים, והוסיף שהוא הדין שאינם רשאים להדר ללכת להתפלל בבית הכנסת ביחידות כשאין שם עשרה.

[משנ"ב ס"ק טז]

הִיוֹצֵא לְדֶרֶךְ (10).

(10) וגם אשה היוצאת לדרך, כתב בשו"ת לבושי מרדכי (מהד"ת יו"ד סי' לה) שצריכה לומר תפילת הדרך. ואף אם נשים אינן חייבות בתפילה, מ"מ הרי כתב המג"א (סי' קו ס"ק ב) בשם הסמ"ג שבעת צדה חייבות להתפלל, ולדבריו אם כן גם על הנשים להתפלל להצלחה במאורעות הדרך.

והנוסע בשבת מחמת פיקוח נפש וכדו', כתבו השערים מצוינים בהלכה (סי' סח בקונטרס אחרון ס"ק א) ובשו"ת בצל החכמה (ח"ה סי' מא) והגר"ש דבליצקי (קונטרס תפלת הדרך סי' ב) שעליו לומר תפילת הדרך. וכן הורו הגר"ש אלישיב והגר"נ קרליץ (קונטרס שאלות המצוות להגר"א דינר ח"א עמ' מז). מאידך, דעת הגר"ח קניבסקי (דרך שיחה ח"א עמ' רעז) שיתכן שלא יאמר, כיון שנוסע באיסור רק שמוכרח ליסוע ולא שייך לברך על זה, וסיים בצ"ע.

ואונן הנוסע בדרך המחייבת תפילת הדרך, כתב הכל בו (הלכות אבילות עמ' 124 סי"א, הובא בש"ס פס"ד הע' עה) שיכול לאומרה, אך מוטב שיבקש מאחר שיוציאו ידי חובה. מאידך, דעת הגר"ש דבליצקי (קונטרס תפלת הדרך סי' ט) שפטור מחפילת הדרך. והנוסע ברכב שהמת בו, הורה הגר"ש אלישיב (אשי ישראל פ"ג הע' לב) שיכול לאומרה, כיון שבחפילת הדרך מתפללים שהדרך תעבור בשלום, וזו תפילה גם עבור המת. מאידך, דעת הגר"ש דבליצקי (קונטרס תפלת הדרך שם) שלא יאמרנה, ומשום 'לועג לרש'.

והנוסע בט' באב, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה קנח) שיאמר רק את הברכה ולא את הפסוקים שנוהגים לומר לאחר הברכה.

[משנ"ב ס"ק יח]

יְהִי־יָבֵד יִצָּא אֶפְלוֹ אִם אָמַר כָּל הַפֶּסַח בְּלִשְׁוֹן יְחִידָא (11).

(11) ולצאת ידי חובת תפילת הדרך בשמיעה מרמקול, כתבו בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' לח אות טז) והגר"ש אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ט סוף ס"ק א) שאינו יכול לצאת בכך ידי חובה, מפני שהקול הנשמע מהמכשיר אינו הקול של המדבר עצמו. אמנם בהגה"ה (שם) הוסיף הגר"ש אויערבך בשם החזו"א, שיהבן שגם דרך הרמקול נחשב כשומע ממש מפי המדבר. וכן כתב בשו"ת אגרות משה (אורח ח"ב סי' קח) שלא ברור שהוא נחשב כקול אחר, והוסיף, שמטעם זה אפשר שמדינא אין למחות ביד אלו שרוצים לצאת ידי חובת קריאת המגילה דרך רמקול, וכן כתב (שם ח"ד סי' קכו), והוסיף, שאף שמסתבר שיצאו ידי חובת קריאת המגילה, אך כיון שלא ברור להיתר וגם הוא ענין חדש, אין לעשות כן, וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' פד) שרעתו נוטה למה שכתב בשו"ת אגרות משה, אלא שסיים שחלילה להנהיג דברים חדשים, ומ"מ אם כבר שמע דרך רמקול יקרא שנית בלי ברכה. מאידך, הגר"צ פראנק (מקראי קודש פורים סי' יא) כתב שהשומע מגילה דרך רמקול יצא, ומשום ששומע את קול הקורא אלא שמעורב בו קול אחר, וראה מה שכתבנו לקמן (סי' קצג ס"ק יז). ולענין לצאת ידי חובת תקיעת שופר וקריאת המגילה בשמיעה מרמקול וכדו', ראה מה שכתבנו לקמן (סי' הקפז ס"ק ו וסי' תרפט ס"ק ה).

הלכות תפלה סימן קי

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה ההולך]

רק תפלה קצרה זו ולא תפלת הדרך⁽¹²⁾.

(12) ובטעם הדבר ביאר הגר"ש אלישיב (הערות על מסכת ברכות כט, ב), שכל זמן שהוא בדרך ועדיין לא התפלל, תפילה זו משמשת כתחליף לתפילת שמונה עשרה, שהרי שאלו בנמרא (שם) מה בינה לבין 'הביננו', שיסוד תפילת שמונה עשרה הוא בקשה על מילוי צרכי עמו ישראל, ובתפילה זו נפטר גם מתפילת הדרך, שבשאומו הנוסח 'כל צרכי עמך' כלולה בזה גם בקשה על הצלחת דרכו. אלא שלכאורה קשה להדפך, איך על ידי תפילת הדרך נפטר מהתפילה קצרה שהיא במקום תפילה, וצריך לומר שסובר המשנ"ב שחייב להתפלל תפילה קצרה רק אם נזקק לתפילה להצלחת מצבו, וכיון שכבר התפלל על הדרך שוב לא חייבוהו להתפלל תפילה קצרה.

[משנ"ב ס"ק יט]

כל הנסח⁽¹³⁾ של תפלת הדרך⁽¹⁴⁾, שמתוך כך תפלתו נשמעת יותר⁽¹⁵⁾ וכו', "יתגני לכן" יאמר פלשון קהיד⁽¹⁶⁾.

(13) ולהוסיף על הנוסח שקבעו חז"ל, דעת הגרש"ז אויערבך (אשי ישראל פ"ג הע' ד') שיכול להוסיף בכל דבר לפי ענינו, ובגון ותצילנו מתאונות דרכים, או ממחבלים וכדו', מאידך, הגר"ח קניבסקי כתב (אשי ישראל שם) שאין להוסיף, שהכל כלול ביוכל מיני פורעניות⁽¹⁷⁾.

ולומר 'ותחזירנו לשלום', כתב הכף החיים (ס"ק יג) שכלול במה שאומרים 'ותביאנו למחוז הפצנו לשלום'. אמנם כתב שיש מהראשונים שהזכירו 'ותחזירנו'.

(14) ואם התחיל לומר תפילת הדרך, ובאמצע אינו ווכר את המשך הנוסח, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל שם הע' לה) שאם הזכיר תפילה להצלחתו והצלתו מפגע רע, יכול לחתום את הברכה, ואף שלא אמר את כל הנוסח שתיקנו.

(15) ויאמר כן בלשון רבים גם כשהוא הולך יחידי, ובטעם הדבר כתב המג"א (סי' תקסה ס"ק א) שאי אפשר שלא יהיה אחד בסוף העולם שהולך גם כן לדרך.

ובטעם הדבר שאין מזכיר בתפילת הדרך 'מלכות', כתב בשעה"צ לקמן (סי' רל ס"ק ט) שהיא רק תפילה ובקשה.

ולצאת ידי חובת תפילת הדרך על ידי שישמע מאחר, כתב הא"א (בוטשאטש, מהדורת סעיף ס"ד) שיכול לצאת ידי חובה, ואף על פי שהיא בקשת רחמים. אמנם, הגר"ש וואזנר (קובץ אור ישראל חכ"ב עמ' פד) והגר"ח קניבסקי (אשי ישראל שם הע' א) כתבו שלכתחילה טוב לברך בעצמו.

אך לצאת ידי חובה מאחר שאינו חייב בה, ובגון שוכבר אמר תפילת הדרך, הסתפקו בזה הא"א (בוטשאטש, שם) והגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פכ"א דבר הלכה אות ט), שלכאורה כמו שבברכת הנהגת אינו יכול להוציא כשאינו מחויב בה, כך גם בתפילת הדרך.

(16) וטעם הדבר, כתב המג"א (ס"ק י) שהיא על פי הסוד.

[משנ"ב ס"ק כ]

אפילו הוא נוסע למקום קרוב ודעתו לחזור היום⁽¹⁷⁾.

(17) וגם בזמנינו שמשך דנסיעה בדרכים הוא קצר בהרבה, דעת הגר"ח קניבסקי (נקיות וכבוד בתפלה תשובה רכה) שכדאי לקחת את הטלית והחפילין עמו, והוסיף שגם הוא נוהג כן, אך בנסיעה בתוך העיר אינו לוקח.

[משנ"ב ס"ק כג]

אף לא להעמיד הסוסים⁽¹⁸⁾ אם אפשר⁽¹⁹⁾.

(18) אמנם לענין קריאת שמע, כתב לעיל (סי' סג ס"ק י) שהיושב בקרון או בספינה לא צריך לעצור, ורק כשרכב על גבי בהמה הביא שתי דעות. אם צריך לעצור.

(19) וכשנוסע ברכבת או באוטובוס, ובקל יכול לעמוד, כתב הערוך השלחן (סי"א) וכן הורה החזו"א (הגר"ח קניבסקי, מעשה איש ח"ה עמ' יא) שאם אפשר עדיף לעמוד, ויש לדון בזה ממה שכתב המשנ"ב לעיל ס"ק כב.

[משנ"ב ס"ק כד]

פרוש, ככל יום יום⁽²⁰⁾ כל זמן שהוא בדרך מחייב לומר אותה⁽²¹⁾.

(20) והיוצא ביום והמשיך את הליכתו גם בלילה, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ח סי' קסו) וכן כתב השולחן שלמה (סי' שהדין הוא שהלילה הולך אחרי היום שעבר, ולכאורה כן משמע במשנ"ב להלן (ס"ק כו) שהלילה הולך אחרי היום שעבר, שכתב שאם לן באושפיזא ואחר כך חוזר ליסוע, צריך לברך תפילת הדרך בבוקר, ומשמע שעד אז היה שייך ליום שעבר. והוסיף הגר"ש דבליצקי (קונטרס תפילת הדרך סי"ג), שעד עלות השחר נחשב ללילה.

(21) וגם אם הנסיעה השנייה באותו יום אינה מסוג הנסיעה הראשונה, כגון שנסע תחילה באוטובוס ובירך יאחר כך נוסע במטוס, דעת הגר"ש אלישיב (ספר ובלכתך בדרך, זילבער, פ"ב ס"א) והגר"ח קניבסקי (דולה ומשקה עמ' עד) שאין צריך לברך שנית.

[משנ"ב ס"ק כה]

אין צריך לחזור ולברך⁽²²⁾.

(22) אמנם החזו"א (ארחות רבנו ח"א עמ' סב) הסתפק בזה, וביקש שאחר יוצאנו ידי חובה.

ונהג מונית וכדו' ששב באמצע היום לביתו מנסיעה, הורה הגר"ש אלישיב (הגר"א דינר בשמו, ספר זכרון שיח תפילה עמ' תרי"א) שנחשב כאילו דעתו להמשיך ליסוע כיון שזוהי עבודתו, ואינו צריך לברך אלא פעם אחת ביום.

ואם יצא מביתו ואמר תפילת הדרך ומאיוזו סיבה חזר לביתו על דעת לצאת שנית, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"ג הע' ח) שלכאורה צריך לברך שנית, וצ"ע.

[משנ"ב ס"ק כו]

ואחר כך חוזר לנסע⁽²³⁾, יש לברך תפילת הדרך בברך כלי חתימה⁽²⁴⁾.

(23) אבל אם ישן שנת קבע אפילו תחת כיפת השמים, הורה הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פכ"א ס"ב) שיש לברך שנית.

(24) ובאופנים אלו שאומרים תפילת הדרך בלי ברכה, כתב הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה שם דבר הלכה אות ו, ובמשנ"ב ביצחק יקרא) שרצוי שיכלול תפילת הדרך בברכת שמע קולנו של תפילת שמונה עשרה שמתפלל בטרם יצא לדרכו. וגם אם בסוף לא יצא, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"י סי' כא אות ג) שאינו הפסק בתפילה, שהרי אמרו 'כשהיה דעתו לצאת, ואפילו אם לא היה בדעתו לצאת הרי בקשה זו שייכת בכל הזמנים. וכן כתב בשו"ת בצל החכמה (ח"ה סי' סו-סז).

והנוסע באניה, כתב השערי תשובה (ס"ק ד) בשם דברכי יוסף (ס"ק ט) וכן הורה הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה שם ס"ב) שיאמר המשך במילואים עמוד 30

יום א' כ"ד אדר ב' תשע"ז

באר הגולה קלט

ח' רבנו יונה ט' פל'
בו בסימן פו י' טור
בשמו

הלכות תפלה סימן קי

(יט) לאמרה (כ) בלשון (ו) ו' רבים. (כא) ואם אפשר (כב) יעמוד מליף כשיאמרנה. ואם היה רובב (כג) אין צריך ה' לירד: ה' טאין צריך לומר אותה אלא פעם אחת (ט) [כד] ביום, אפלו (כה) אם ינוח בעיר באמצע היום. אבל אם דעתו ללון בעיר ואחר-כך נמלך ויצא ממנה לעבר חוצה לה או לשוב לביתו, (כו) *צריך לחזור ולהתפלל אותה פעם אחרת: ו' ה' מ' מרוב נפשו יוצא (כז) לדרך (ט) [כח] בבקר היה אומרה אחר 'יהי רצון', כדי להסמיכה לברכה 'הגומל חסדים' ותהיה ברכה (כח) הסמוכה (י) להברכה:

שערי תשובה

[ו] רבים. עבד'ט. ובר'ט. שקבל שילמד בכל יום קצת מזמורי תהלים בכונה והכונה טוב לו. וישפיל שישנו לו לונה, וכל המתלנה אינו נזק, ובכונן ללונה כמ"ש הנזכר פ"ק יד מהלכות אבל, ועין בח"מ סימן תכז. והנפטר מחברו לא יפטר אלא מתוך דבר הלכה: [ז] ביום. עבד'ט. ועין בר"י בשם תשובת הרדב"ז כח"י, אם לן במקום ישוב שחזק להתפלל תפלת י"ח, כשיצא צריך לומר תפלת הדרך כאלו יוצא מתחלה, ואם לן שלא במקום ישוב או שהיו הולכים ביום ובלילה, פעם ראשונה בדרך ונתתם ובשאר ימים יברך ולא יתחם ע"ל. והבר'י כתב ע"ז דה"ה מפרש לן יאמר תפלת היום בפעם ראשונה בחתימה ובשאר ימים יברכו בלא חתימה ע"ש: [ח] בבקר. עבד'ט. עין לקמן סי' קי, ועין בעט"ז. ובר'ט. כתב שבספר שערי יוסף על הוריות הראה פנים דשפיר מצי לברך כל שצא מפתח ביתו ללכת לדרך אף שעודנו בעיר, עין שם. ובשבת יצא ח"ב סימן מו הביא דברי גיסו הא"ר והקריע שבתחלת יציאתו מביתו אין לברך עד שישפיל בדרך אבל כשיבקר הוא כפול מתפלל קדם שיצא לדרך. ועין בא"ר דעכ"פ בדריבד יוצא לשאמר בביתו והתחיל לילך לדרך אף ביום ראשון ע"ש. ועין בתפארת שמואל בהנהגות הרא"ש שכתב בשבט לאמרה, אפלו הגיע קרוב לפלוג אפלו תוך פרסה אומרה, ודלא כהטור, וקשה להקל ולברך ג' הטור. ואמנם גם התפארת שמואל מודה שאם הוא דרך תכונה לביתו והגיע סמוך לביתו תוך פרסה שלא יברך:

כגון שיאכל או ישנה דבר ויברך ברכה אחרונה, או יטיל מים ויאמר אשר יציר, של"ה נ"צ ואמרה, נהגים לטל רשות מהגדולים ומתברכים כשהולכים לדרך, ויש סמך ממ"ש ח"ל נמלכים בסנהדרין, פירש"י נטלו רשות כדי שיתפללו עליהם, עט"ז:

באור הלכה

אם הוא מכרח לצאת לדרך של גדרדי תיה ולקטים אחר שבקר התפלל, אין צריך להתפלל גס"פ רק תפלה קצרה זו ולא תפלת הדרך¹⁴, וכן משמע באור ורוע. ואם יצא לדרך והתפלל תפלת הדרך, ובאמצע הדרך נודע לו שהוא מקום גדרדי תיה ולקטים, נראה לי דאין צריך עוד להתפלל תפלה קצרה זו, דנכלל כמה שאמר מתחלה "והציננו מפל אויב ואורב בדרך ומפל מיני פגעים רעים וכו'": * צריך לחזור ולהתפלל וכו'. עין במשנה ברורה השעם. וליפי זה נראה דכל-שכן אם לן באושפיזא והשכים קדם הבקר לנסע לדרך, וצריך לברך תפלת הדרך אף שלא האיר צדו היום, דנה הוי הסח"הדעת גמור, וכן משמע קצת בבאור הגר"א מדקדב דהוי כמו ברכת התורה וכו', ובברכת התורה קומא לן לעיל בסימן מז דצריך לברך ברכת התורה תכף כשהשכים: אף לשנא דפריימגרים שכתב דכל בקר יאמר אותה, משמע קצת שלא כדברינו, ואולי נקט לשון זה משום דלכתחלה נכון לצאת בכ"ט-טו, ובאפלו אם תמצי לומר דטוב יותר להמתין מלומר תפלת הדרך עד אור היום, על-כל-פנים אם ידמן לו שאז לא יוכל לומר, כגון שיהיה אז סמוך לפרסה לביתו, מוטב

לכל ירא-שמים בעת יציאתו לדרך שיקח עמו השלית ותפלין שלו, אפלו הוא נוסע למקום קרוב ודעתו לחזור היום¹⁷, פן יקרה איזה מקרה ויתבטל ממנו. ובכוננו חינו הרבים, יש עוברי דרכים שאין לוקחין עמן אפלו תפלין, וסומכין עצמן שבדרך ישאלו מאחרים, ויעונם גדול, כי הרבה פעמים מצוי שעל-גידיה עוברים זמן קריאת שמע ותפלה, כשמתנינים עד שידמין להם; ועוד, שלוקחין תפלין ממה שביא בידם ואין מקפידים אם הקשר של ראש הוא לפי מדתו או לא: (כא) ואם אפשר. כגון (יט) שהחבורתא ממתנת: (כב) יעמוד מליף. אף (כ) אם עכוב עמידתו יטרידו, מתר לומר במהלך או במישב: (כג) אין צריך לירד. (כד) שירידתו ועלייתו טורדתו, אלא (כז) יעמיד בהמה מליף אם אפשר לו, שאם ירכב הרי הוא במהלך, (כח) והוא הדין ליושב בעגלה שאין צריך לירד, אלא להעמיד הסוסים¹⁸ אם אפשר לו¹⁹: ה' (כד) ביום. פרוש, (כד) בכל יום ויום²⁰ כל זמן שהוא בדרך מחיב לומר אותה²¹: (כה) אם ינוח. רוצה לומר, שמתעכב שם אינה שעות כדי לנות ואחר-כך חוזר והולך לדרך, בין שישנא בעיר דעתו היה לחזור ולילך, אין צריך לחזור ולברך²²: (כו) צריך וכו'. דהוי הסח"הדעת. (כז) וכל-שכן אם לן בדרך באושפיזא בלילה וצריך לברך בבקר, (כז) אף אם הוא נוסע כל הלילה, דהגו שאינו לן בקביעות באושפיזא, (כז) רק ינוח איזה מעט זמן באושפיזא ואחר-כך חוזר לנסע²³, יש לברך תפלת הדרך בבקר בלי חתימה²⁴. ועין בבאור הלכה: ו' (כז) לדרך בבקר. פרוש, כשהיה נחון לפעמים לילך לדרך בבקר קדם התפלה, ונהיה אומר הברכות בדרך, היה מסמיך התפלת-הדרך אחר "יהי רצון", (כח) אבל כשהוא מהלך אחר התפלה אין יכול לומר תפלת הדרך קדם התפלה, דהלא על-כל-פנים אסור לאמרה עד שהחזיק בדרך, וכמו שכתוב בסעיף ז: (כח) הסמוכה להברכה. שאינה פותחת ב"ברוך". (כט) ואם הולך באמצע היום, יסמיכה לברכה אחרת, כגון שיאכל או ישנה איזה דבר ויברך ברכה אחרונה²⁶, או יטיל מים ויאמר "אשר יציר". (ל) ובמקום שאין יכול לעשות כל זה, כגון שאין לו על מה לברך, וגם הוא יושב בעגלה בין אנשים ואינם רוצים להמתין עליו עד שיירד ויגעלה,

שער הציור

(טו) מגן-אברהם: (טז) מגן-אברהם: (יז) רש"י שם: (יח) חיי-אדם: (יט) גמרא: (כ) אליה רבה ושא: (כא) לבוש: (כב) מגן-אברהם: (כג) חיי-אדם ושא: (כד) כל האחרונים, דלא כפרי חדש: (כה) פרישה ושא: (כו) מוכח משערי-תשובה וכן נראה, דלא צריך בברכה התורה דבעור כל הלילה מצדדים האחרונים שלא לברך בבקר: (כז) פשוט: (כח) מגן-אברהם ואלה רבה ושא, דלא כט"ז²⁵: (כט) של"ה ומגן-אברהם ושא: (ל) עלת-תמיד ופרישה וחי-אדם ושא, וכן משמע בבאור הגר"א:

